

Kilencvennégy éves özvegye meséli: „Franz azt kérdezte: Miért öljek meg valakit, aki semmi rosszat nem tett velem, és talán ugyanolyan családapa, mint én vagyok? Csak azért, hogy Hitler kormányozhassa a világot?” Az istentelen bolsevizmust sem kedvelte – de úgy gondolta, nem is arról van szó az orosz hadjáratban, hanem ércekről, olajforrásokról és jó gabonát termő földekről! Egyébként pedig az ember nem szolgálhat egyszerre két urat, nem lehet egyszerre katolikus és náci is.

Az osztrák paraszt, Franz Jägerstätter számára ez épp elég érv volt ahhoz, hogy 1943-ban – számos barátja és pap tanácsa ellenére, sőt püspöke ajánlása ellenére – makacsul megtagadja a katonai szolgálatot. „A haderő bomlasztása” miatt 1943. augusztus 9-én kivégezték. Boldoggá avatási folyamata most kézzelfogható közelségbe került: a linzi egyházmegye lezárta az egyházz jogilag szükséges „előzetes eljárást” – és ragyogó bizonyítványt állított ki e „bogaras figura” vallási motivációjáról. Az illetékes római kongregáció ez év februárjában vértanúságnak ismerte el Franz Jägerstätter halálát.

Egy szimpatikus fafej

Egyike volt azoknak az egészen kicsiknek, akik esélytelenül csöppentek bele az életbe. Házasságon kívül született a felső-ausztriai St. Radegundban, a Salzach mentén, 1907. május 20-án, és nagyanyja mellett nőtt fel. Amikor anyja mégis talált egy vőlegényt, egy parasztot, az örökbe fogadta. Egytantermű népiskolába járt, ahol hét évfolyam ült egymás mellett.

A falu lakói később „jókedvű fickóként” ábrázolták, aki szenvedélyesen kuglizott és kártyázott, a lányok után mászkált, és egyetlen verekedés útjából sem tért ki. Töprengő, tépelő-

dó oldala a felnőttek számára tartott „keresztény hitoktatáson” került napvilágra, amikor mélyenszántó kérdéseivel annyira kikészítette a plébánost, hogy az tehetetlenül félbeszakította az oktatást.

1936-ban Franz Jägerstätter átvette nevelőapja gazdaságát, és feleségül vett egy parasztlányt. Római nászútjuk szenzáció volt a falu számára. Polgártársai számára lassanként világgossá vált, hogy Franznak mindenről megvan a saját határozott véleménye, és semmilyen kompromisszumra nem kész, ha nem látja be a dolog értelmét. Fafejűségét nem vették rossz néven. Hiszen Hitler mozgalma sem az 1930-as parlamenti választáson, sem az 1931-es tartományi választáson nem kapott egyetlen szavazatot sem St. Radegundban, jóllehet a „Führer” szülőhelye, Braunau egészen közel fekvett.

Amikor aztán az osztrák püspökök valamennyien a „Vissza a Birodalomba” Mozgalmat („Heim-ins-Reich”-Bewegung) támogatták, és sietősen üdvözölték a „Nagynémet Birodalomhoz” való „Anschluss”-t, az olyan emberek, mint Jägerstätter, mélyen csalódtak: „Ahhoz, hogy ebből a végzetes áradatból ismét partra juthassunk, nem maradt számunkra más, mint hogy ár ellen ússzunk”, írta.

1940-ben rövid időre kétszer is katonai szolgálatra hívták be Jägerstättert. Miután visszatért majorjába, lelkiismereti kínok gyötörték: Hogyan viselkedjék, ha újabb behívót kap? Aki Hitler hadseregében szolgált, az nem egyszerűen a hazáját védte, hanem egy hamis messiás szolgálatába állt. És hát tudni lehetett, mit akar Hitler.

A jámbor katolikus, Franz Jägerstätter is irtózott az istentelen oroszországi világnézettől. „De mi ellen harcolunk ebben az országban: a bolsevizmus ellen, vagy az orosz nép ellen?” – kérdezi az egyszerű falusi, éleslátóbban, mint sok egyetemi végzettségű kortársa, akik készségesen lépre mentek a náci propagandának. Kevesen voltak olyan önkritikusak, mint ez az osztrák paraszt, aki később ezt merete írni a börtönből: „Más népeknek legalább joguk van ahhoz,

100 éve született
a katonaságmegtagadók példaképe

Franz Jägerstätter

hogy a békéért imádkozzanak Istenhez, és hogy Isten kiverje a németek kezéből, a mi kezünkől a fegyvert. Nem csúfság-e, ha mi békét kérünk Istentől, amikor egyáltalán nem akarjuk azt, hiszen különben le kellene tennünk végre a fegyvert?” Nem, ez már nem a haza védelme, „amikor az ember egész egyszerűen betör olyan országokba, amelyek semmivel nem tartoznak neki, és ott rabol és gyilkol”. Ekkor már csak a zsákmányról van szó. A rokonok, a szomszédok, a pap barátok talán nem is mondtak ellent ennek a különnek, akinek lelkiismereti problémái voltak. Végül is igaza lehet – de egyedül mit érhet el a húzódozásával? Hitler fái sem nőnek az égit. Nem jobb kívárni, belső emigrációba vonulni, a békesség kedvéért együtt működni? És egyáltalán nem gondol a feleségére és három kisgyerekére?

Jägerstätter minden volt, csak öntelt, összeférhetetlen fráter nem. Száz meg száz érveléssel kínoztta magát, tanácsot kért, jól odafigyelt – és mindenekelőtt rendkívül türelmesnek mutatkozott a csatlósok iránt: Sokan egyáltalán nem képesek az ellenállásra, mondta, „mivel éppen az döntheti romba egy csapásra egész egzisztenciájukat”. De ő maga, ő nem dönthetett másként, neki követnie kellett lelkiismeretének elutasíthatatlan hangját.

„Inkább a kezünk legyen bilincsben!”

1943. február 23-án, amikor mindenki a sztálingrádi csatáról beszélt, és Jägerstätter közvetlen környezetéből már tizennyolc férfi esett el a fronton, amikor ismét behívót kapott, Franz megtagadta a fegyveres szolgálatot, és sürgősen kérte, hogy szanitécként alkalmazzák. Hiába. Kihallgatások és zaklatások végtelen láncolata kezdődött el. A Wehrmacht linzi börtönéből Berlinbe szállították, ahol a birodalmi hadbíró elé állították. A fogságban átélte az Újszövetséget, leveleket írt haza, megbilincselte kézzel – „de ez még mindig jobb, mint ha az akaratunk lenne megbilincselve”! 1943. július 6-án a haderő bomlasztásáért halálra ítélték. Augusztus 9-én végrehajtották az ítéletet.

A háború után az özvegynek kellett lakolnia férje hajthatatlansága miatt. Jägerstätter halálát vértanúságnak és hőstettnek elismerni annyit jelentett volna, mint mindenki mást kislelkűséggel és gyávasággal vádolni, és erre akkoriban senki sem volt kész. Franziska Jägerstätter a nemzetiszocializmus túlélőjeként eleinte nem kapott nyugdíjat; férje nem szabadságharcos volt, hanem depressziós külön. A linzi püspök akkoriban megakadályozta, hogy egyházi lapjában pozitív megemlékezés jelenjen meg róla; mint mondta, ő maga emlékeztette Jägerstättert, hogy elsősorban a családjáért tartozik felelősséggel, s csak azután „a felsőbbtség tetteiért”; az elhunyt „szomjazta” a vértanúságot, s a

nagyobb hősök azok voltak, akik „mély hittel” teljesítették kötelességüket a csatamezőn.

Mások viszont a következetes keresztény magatartás mintájának nyilvánították. „Ha létezett hős ebben az aljas háborúban”, erősítette meg a falu rokkantként és pacifistaként hazatért plébánosa, „akkor Franz Jägerstätter volt az”.

Az osztrák püspöki karon belül volt bizonyos ellenállás a boldoggá avatási eljárással szemben, sőt, befolyásos római körök állítólag óvtak a lehetséges következményektől; egy, a Gregoriana Egyetemen benyújtott egyházi disszertáció úgy látta, hogy a szentté avatás fenyegeti az igazságos háború hagyományos tanát. Az USA-

ban viszont egy magas rangú katonatiszt, Daniel Ellsberg – egy Jägerstätterről szóló könyvtől ihletve – titkos Pentagon-dokumentumokat akart nyilvánosságra hozni (kockáztatva, hogy börtönbe kerül), hogy ezzel meggyorsítsa az áldatlan vietnami háború befejezését.

Manapság az osztrákok elzárandoznak St. Radegund templomcskájához, amelynek falainál helyezték örök nyugalomra Jägerstätter hamvait. Már egy mise is készült a várt boldoggá avatásra, a Missa Heroica; a cseh Pavel Smutný írta 1998/99-ben.

Christian Feldmann

Forrás: Kirche In, 2007/5

A lengyel kötélhúzás

A Wojtyla-éra hagyatéka

„Különösen rátermett” konfliktus-menedzser és problémamegoldó-e XVI. Benedek pápa? Ezt feltételezik – és publikálják – olasz Vatikán-specialisták. És valóban: Amikor esküre került sor az éjszakai órákban, az azt megelőző napon, hogy ünnepélyesen beiktatták volna Stanislaw Wielgust a varsói Szent János katedrális érseki székebe, Joseph Ratzinger, a „filozófus” pápa, aki április 16-án volt 80 éves, gyorsan és erőteljesen cselekedett. Az egyházjogilag már kinevezett Wielgus érsek nem foglalt el a varsói érsekséget, a mai Lengyelország leghatalmasabb egyházmezejét. Az ünnepi misén magának Wielgusnak kellett nyilvánosan kihirdetnie a látványos tilalom indoklását: évtizedes együttműködését Lengyelország kommunista titkosszolgálatával, az SB-vel.

Wielgus hazudott a vatikáni püspöki kongregáció vizsgátoinak, amikor nem tájékoztatta őket arról, milyen mértékben köteleződött el az 1989-ben letűnt Lengyel Népköztársaság titkosszolgálatának. A karrierlelkész okkal építhetett arra, hogy semmi sem fog kiderülni, hiszen a lengyel titkosszolgálat belföldi vonatkozású aktáiról úgy tartják, hogy megsemmisítették őket. De Wielgus nem számolt azzal, hogy az őt terhelő anyag egy külföldi archívumban található. Azzal a céllal, hogy kiutazási engedélyt kapjon müncheni tanulmányok folytatására, már ifjú teológusként aláírt egy kötelezettségvállalási nyilatkozatot arra vonatkozóan, hogy kifüleli a Német Szövetségi Köztársaságban működő lengyel papokat. Feltételezve, hogy a „régii” külföldi munkatársak a jövőbeli titkosszolgálatok számára is fontosak lesznek, a hanyatló kommunista titkosszolgálat nem semmisítette meg a külfölddel kapcsolatos aktákat. Ez lett Wielgus végzete.

A varsói eseményeket, amelyek nagy felindulást váltottak ki Lengyelországban, és megosztották az egyházat, Rómában csaknem katasztrófa-ként értékelik. A viták keresztültüzében a „Wojtyla-rendszer” áll. II. János Pál lengyel segítőkkel kormányozta a világegyházat. Az idősebb lengyel bíborosok

között hazafias „Borítsunk rá fátylat!” hangulat uralkodik. Eszményi képviselőjüknek a régi-új varsói bíboros érsek, Jozef Glemp számít, de a Vatikán – éppen Lengyelországból származó – lengyelországi nunciusa, Jozef Kowalczyk is.

A lengyel, valamint más keleti püspökök kinevezését Wojtyla pápa főnöki belügynek tekintette. Csak Benedek pápa igazodik ismét a szabályzathoz, és vizsgálta meg a Re bíboros vezetése alatt álló püspöki kongregációval minden püspökjelöltet.

Ez volt Re bíboros első fontos keleti kinevezése – és felbotlott benne. De miért akarta Róma a válságban lévő lengyel egyház leghatalmasabb emberévé tenni Wielgust? Mivel ő képes lett volna arra, amire jelenleg aligha képes más: egybefűzni a megosztott lengyel egyházat, amely az ország keleti részén szélsőségesen konzervatív, nyugati részén viszont liberális.

Thomas Seiterich

